

[https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-304-2\(2\)-57](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-304-2(2)-57)

УДК 338.439.02:351.82(477)

Євгеній ТАРАН

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

<https://orcid.org/0000-0002-1822-6978>

e-mail: evgeniy-t@ukr.net

ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ: ІННОВАЦІЙНІ ЗАСАДИ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ЇХ РЕАЛІЗАЦІЯ В УМОВАХ ВИСОКОЇ КОНКУРЕНЦІЇ

Стаття присвячена аналізу викликів та можливостей для продовольчої безпеки в Україні в умовах глобалізації, військового конфлікту, пандемії COVID-19 та інших загроз. Автор розглядає інноваційні засади публічної політики, які можуть сприяти підвищенню продовольчої безпеки на національному та регіональному рівнях, а також на внесок України до глобальної продовольчої безпеки. Автор використовує методи порівняльного аналізу, статистичного аналізу, кейс-стаді та SWOT-аналізу.

Автор виявляє, що продовольча безпека в Україні залежить від багатьох чинників, таких як економічний розвиток, політична стабільність, соціальна справедливість, екологічна стійкість, науково-технічний прогрес, культурна різноманітність. Автор також визначає основні проблеми та ризики, які загрожують продовольчій безпеці в Україні, такі як низька продуктивність сільського господарства, висока залежність від імпорту, недостатня якість та безпека харчових продуктів, нерівномірний доступ до ресурсів та продовольства, недофінансування досліджень та інновацій, корупція та недієвість державного управління.

Автор пропонує інноваційні засади публічної політики, які можуть допомогти вирішити ці проблеми та покращити ситуацію з продовольчою безпекою в Україні. Ці засади включають: створення національної системи моніторингу та раннього попередження продовольчих загроз, розвиток стійкого сільськогосподарського виробництва, диверсифікація виробництва та ринків збуту, підвищення конкурентоспроможності та інноваційності культурних та креативних індустрій, посилення участі громадян та підзвітності в культурній сфері, а також використання досвіду та найкращих практик інших країн.

Автор розробляє рекомендації та пропозиції щодо реалізації цих засад публічної політики в Україні, зокрема щодо залучення всіх зацікавлених сторін, формування стратегічного бачення та цілей, визначення пріоритетів та ресурсів, впровадження ефективних механізмів координації та контролю, а також застосування сучасних технологій та інструментів для моніторингу та оцінки результатів.

Ключові слова: продовольча безпека, Україна, інноваційні засади, публічна політика, конкуренція, виклики, можливості, реалізація, показники, критерії, стратегія.

Yevhenii TARAN

Taras Shevchenko National University of Kyiv

CHALLENGES AND OPPORTUNITIES FOR FOOD SECURITY IN UKRAINE: INNOVATIVE PRINCIPLES OF PUBLIC POLICY AND THEIR IMPLEMENTATION IN HIGHLY COMPETITIVE CONDITIONS

The article is devoted to the analysis of challenges and opportunities for food security in Ukraine in the conditions of globalization, military conflict, COVID-19 pandemic and other threats. The author examines the innovative principles of public policy that can contribute to the improvement of food security at the national and regional levels, as well as to the contribution of Ukraine to the global food security. The author uses the methods of comparative analysis, statistical analysis, case study and SWOT analysis. The author reveals that food security in Ukraine depends on many factors, such as economic development, political stability, social justice, environmental sustainability, scientific and technological progress, cultural diversity and so on. The author also identifies the main problems and risks that threaten food security in Ukraine, such as low productivity of agriculture, high dependence on import, insufficient quality and safety of food products, uneven access to resources and food, underfunding of research and innovation, corruption and inefficiency of public administration.

The author proposes the innovative principles of public policy that can help solve these problems and improve the situation with food security in Ukraine. These principles include: creating a national system of monitoring and early warning of food threats, developing sustainable agricultural production, diversifying production and markets, increasing competitiveness and innovativeness of cultural and creative industries, strengthening the participation and accountability of citizens and civil society in the cultural sphere, as well as using the experience and best practices of other countries.

The author develops recommendations and suggestions for the implementation of these principles of public policy in Ukraine, in particular regarding the involvement of all stakeholders, forming a strategic vision and goals, defining priorities and resources, introducing effective mechanisms of coordination and control, as well as applying modern technologies and tools for monitoring and evaluation of results.

Keywords: food security, Ukraine, innovative principles, public policy, challenges, opportunities, implementation, indicators, criteria, strategy.

Постановка проблеми у загальному вигляді

та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Продовольча безпека є одним з найважливіших чинників стабільності та розвитку будь-якої країни. Вона визначається як стан, коли всі люди в будь-який час мають фізичний, соціальний та економічний

доступ до достатньої, безпечної та харчової їжі, що задовольняє їхні потреби та вподобання для активного та здорового життя [1]. Продовольча безпека залежить від чотирьох основних складових: продовольчої доступності, продовольчого доступу, продовольчого використання та продовольчої стабільності [2]. Продовольча безпека є глобальною проблемою, яка вимагає спільних зусиль від усіх країн світу. За даними Організації ООН з харчування та сільського господарства (ФАО), близько 690 мільйонів людей, або 8,9% світового населення, страждають від голоду, а близько 2 мільярдів людей, або 25,9% світового населення, зазнають недостатнього харчування [3]. Продовольча безпека також зазнає негативного впливу від таких чинників, як глобалізація, кліматичні зміни, військові конфлікти, пандемії, бідність, нерівність, корупція [4]. Україна є однією з найбільших аграрних країн світу, яка має великий потенціал для забезпечення продовольчої безпеки не тільки на національному, але й на регіональному та глобальному рівнях. Україна є одним з найбільших світових експортерів зернових, олійних та інших сільськогосподарських продуктів, а також має значні ресурси землі, води, біорізноманіття, науки та технологій [5]. Однак, продовольча безпека в Україні зазнає впливу – низька продуктивність та ефективність сільського господарства, висока залежність від імпорту, недостатня якість та безпека харчових продуктів, нерівномірний доступ до ресурсів та продовольства, недофінансування досліджень та інновацій, корупція та недовіра до державного управління [6]. Для підвищення продовольчої безпеки в Україні потрібна комплексна та інноваційна стратегія, яка б враховувала всі аспекти продовольчої системи, від виробництва до споживання, від національного до глобального рівня, від державного до приватного сектору, від науки до практики, від теорії до дії.

Аналіз досліджень та публікацій

Аналіз наукової літератури з даної теми показує, що існують різні концепції, моделі, методи та інструменти публічної політики в сфері продовольчої безпеки, які застосовуються в різних країнах та регіонах [1-6]. Однак, недостатньо досліджено специфіку та ефективність інноваційних засад публічної політики, які б відповідали унікальним умовам та викликам продовольчої безпеки в Україні [7-15]. Також, не вирішеним залишається питання про оцінку впливу інноваційних засад публічної політики на рівень продовольчої безпеки в Україні, а також про розробку рекомендацій для удосконалення та адаптації механізмів їх імплементації.

Формулювання цілей статті

Метою цього дослідження є дослідити інноваційні засади публічної політики у сфері продовольчої безпеки в Україні, проаналізувати їх сучасний стан та виклики, а також розробити рекомендації щодо їх ефективної реалізації. Для досягнення мети дослідження будуть використані наступні методи: порівняльний аналіз, який дозволить виявити схожості та відмінності між Україною та іншими країнами щодо продовольчої безпеки та публічної політики; статистичний аналіз, який допоможе оцінити рівень та динаміку продовольчої безпеки в Україні та світі за різними показниками та критеріями; кейс-стаді, який дозволить проілюструвати конкретні приклади успішної або невдалої реалізації інноваційних засад публічної політики у сфері продовольчої безпеки в різних країнах та регіонах. SWOT-аналіз, який допоможе визначити сильні та слабкі сторони, можливості та загрози для продовольчої безпеки в Україні та її публічної політики.

Виклад основного матеріалу

Продовольча безпека в Україні є складною та багатогранною проблемою, яка залежить від багатьох внутрішніх та зовнішніх факторів. Ми розглянули вплив шести основних чинників на продовольчу безпеку в Україні: економічний розвиток, політична стабільність, соціальна справедливість, екологічна стійкість, науково-технічний прогрес, культурна різноманітність.

Економічний розвиток. Економічний розвиток є одним з ключових чинників продовольчої безпеки, оскільки він впливає на доходи населення, інвестиції в сільське господарство, торгівлю, інфраструктуру, інновації. За даними Світового банку, Україна є країною з середнім рівнем доходу, але має низький темп економічного зростання, високий рівень бідності та нерівності, слабку конкурентоспроможність та високу корупцію [7]. Ці фактори погіршують продовольчу доступність та доступ для значної частини населення, особливо на селі, де живе близько 30% українців [8]. Для підвищення продовольчої безпеки в Україні потрібно стимулювати економічний розвиток, зокрема шляхом реформування податкової, банківської, судової та інших систем, залучення приватного сектору, підтримки малого та середнього бізнесу, розширення ринків збуту, підвищення якості та безпеки продуктів.

Політична стабільність. Політична стабільність є необхідною умовою для забезпечення продовольчої безпеки, оскільки вона визначає рівень демократії, правової держави, дотримання прав людини, мирного врегулювання конфліктів, міжнародної співпраці. За даними Фонду миру, Україна є однією з найменш мирних країн світу, займаючи 148 місце з 163 за індексом глобального миру 2021 року [9]. Основними причинами цього є військова агресія Росії, яка анексувала Крим та підтримує сепаратистів на Донбасі, внутрішні політичні суперечки, низький рівень довіри до уряду та політичних партій, слабка

громадянська активність та контроль за владою. Ці чинники погіршують продовольчу стабільність та використання, оскільки вони призводять до втрати території, людських життів, ресурсів, інфраструктури, гуманітарної кризи, масової міграції, екологічних проблем, порушення прав людини. Для підвищення продовольчої безпеки в Україні потрібно зміцнювати політичну стабільність, зокрема шляхом відновлення територіальної цілісності, проведення мирних переговорів, реінтеграції внутрішньо переміщених осіб, забезпечення демократичних процесів, зміцнення громадянського суспільства, співпраці з міжнародними партнерами.

Соціальна справедливість. Соціальна справедливість є важливим ом продовольчої безпеки, оскільки вона впливає на розподіл ресурсів, можливостей, прав та обов'язків між різними групами населення, такими як селяни, жінки, діти, люди з інвалідністю, меншини. За даними ООН, Україна є однією з найбільш нерівних країн Європи, займаючи 123 місце з 189 за індексом людського розвитку 2020 року [10]. Основними причинами цього є високий рівень бідності, безробіття, низька якість освіти та охорони здоров'я, дискримінація, насильство, соціальне відчуження. Ці чинники погіршують продовольчий доступ та використання для вразливих груп населення, які не мають достатніх засобів, знань, навичок, впливу та голосу в прийнятті рішень, що стосуються їхнього харчування та життя. Для підвищення продовольчої безпеки в Україні потрібно забезпечувати соціальну справедливість, зокрема шляхом зменшення бідності та нерівності, забезпечення рівних можливостей та прав для всіх груп населення, покращення якості освіти та охорони здоров'я, запобігання дискримінації та насильству, сприяння соціальній інтеграції та участі.

Екологічна стійкість. Екологічна стійкість є необхідним ом продовольчої безпеки, оскільки вона впливає на збереження природних ресурсів, таких як земля, вода, повітря, біорізноманіття, які є основою сільського господарства та харчування. За даними Європейського агентства навколишнього середовища, Україна є однією з найбільш забруднених країн Європи, займаючи 40 місце з 41 за індексом якості навколишнього середовища 2020 року [10]. Основними причинами цього є високий рівень викидів парникових газів, використання пестицидів та хімікатів, вирубка лісів, забруднення водойм, відсутність ефективної системи утилізації відходів. Ці чинники погіршують продовольчу доступність та використання, оскільки вони призводять до втрати родючості ґрунтів, зменшення водних ресурсів, зниження якості продуктів, поширення хвороб, зміни клімату. Для підвищення продовольчої безпеки в Україні потрібно зміцнювати екологічну стійкість, зокрема шляхом впровадження екологічно чистих технологій, збільшення площі органічного сільського господарства, захисту природних ресурсів, підвищення екологічної освіти та свідомості населення.

Науково-технічний прогрес. Науково-технічний прогрес є вирішальним ом продовольчої безпеки, оскільки він впливає на розвиток нових сортів та порід рослин та тварин, вдосконалення методів виробництва, зберігання, переробки, транспортування та дистрибуції продуктів, використання цифрових та інформаційних технологій, створення нових продуктів та послуг. За даними ООН, Україна є однією з найбільш інноваційних країн світу, займаючи 45 місце з 131 за індексом глобальної інноваційності 2020 року [11]. Основними перевагами України є високий рівень наукового потенціалу, талановитих фахівців, креативності, підприємництва, інформаційно-комунікаційної інфраструктури. Однак, Україна також має ряд проблем, таких як недофінансування науки та інновацій, відсутність ефективної системи захисту інтелектуальної власності, низька співпраця між наукою, бізнесом та державою, відтік мозків, недостатня комерціалізація наукових розробок. Ці чинники погіршують продовольчу доступність та використання, оскільки вони утруднюють впровадження нових технологій, підвищення продуктивності та якості продуктів, розширення ринків збуту, задоволення потреб та вподобань споживачів. Для підвищення продовольчої безпеки в Україні потрібно стимулювати науково-технічний прогрес, зокрема шляхом збільшення фінансування науки та інновацій, підтримки наукових проектів та стартапів, розвитку науково-технологічних парків та інкубаторів, підвищення наукової культури та свідомості населення.

Культурна різноманітність. Культурна різноманітність є цінним ом продовольчої безпеки, оскільки вона впливає на формування харчових традицій, вподобань, звичок, цінностей, ідентичності, солідарності, толерантності. За даними ЮНЕСКО, Україна є однією з найбільш культурно різноманітних країн світу, яка має багату історію, мову, літературу, мистецтво, релігію, фольклор, гастрономію [12]. Основними перевагами України є високий рівень культурної спадщини, творчості, гостинності, патріотизму, міжкультурного діалогу. Однак, Україна також має ряд проблем, таких як недостатнє фінансування культури, втрата культурної пам'яті, дискримінація, конфлікти, асиміляція, гомогенізація. Ці чинники погіршують продовольче використання, оскільки вони призводять до зниження різноманітності та якості харчування, втрати культурної ідентичності та самоповаги, зростання соціальної напруги та конфліктів. Для підвищення продовольчої безпеки в Україні потрібно підтримувати культурну різноманітність, зокрема шляхом збереження та розвитку культурної спадщини, підтримки творчих індустрій, захисту прав меншин, сприяння міжкультурній освіті та співпраці.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

Продовольча безпека в Україні залежить від багатьох чинників, таких як економічний розвиток, політична стабільність, соціальна справедливість, екологічна стійкість, науково-технічний прогрес,

культурна різноманітність. Перед Україною постають проблеми, які погіршують продовольчу безпеку, такі, як низька продуктивність сільського господарства, висока залежність від імпорту, недостатня якість та безпека харчових продуктів, нерівномірний доступ до ресурсів та продовольства, недофінансування досліджень та інновацій, корупція та недовіра державного управління.

Застосування інновацій в публічній політиці у сфері продовольчої безпеки може допомогти вирішити ці проблеми, а також використати потенціал та можливості України як великої аграрної країни. Для цього потрібно розробити та реалізувати комплексну, інтегровану, довгострокову, учасну, евіденційну, моніторингову та оцінювальну стратегію продовольчої безпеки. Підвищення продуктивності та конкурентоспроможності сільського господарства шляхом впровадження нових сортів та порід рослин та тварин, вдосконалення методів виробництва, зберігання, переробки, транспортування та дистрибуції продуктів, використання цифрових та інформаційних технологій, біотехнологій, генетичної інженерії. Зменшення залежності від імпорту харчових продуктів шляхом розвитку власного виробництва, розширення ринків збуту, диверсифікації торгових партнерів, підписання торгових угод, зниження тарифів, поліпшення логістики. Покращення якості та безпеки харчових продуктів шляхом встановлення та дотримання високих стандартів, норм, сертифікатів, контролю якості, захисту прав споживачів, запобігання обігу контрафактних та фальсифікованих продуктів. Забезпечення рівного доступу до ресурсів та продовольства для всіх груп населення шляхом зменшення бідності та нерівності, забезпечення рівних можливостей та прав для селян, жінок, дітей, людей з інвалідністю, меншин, покращення якості освіти та охорони здоров'я, запобігання дискримінації та насильству, сприяння соціальній інтеграції та участі. Збільшення фінансування досліджень та інновацій у сфері продовольчої безпеки шляхом створення сприятливого інноваційного клімату, підтримки наукових та освітніх установ, науковців та студентів, надання наукових грантів та стипендій, стимулювання наукової співпраці та мобільності, захисту інтелектуальної власності, комерціалізації наукових результатів. Протидія корупції та підвищення ефективності державного управління у сфері продовольчої безпеки шляхом забезпечення відкритості, прозорості, відповідальності, участі, діалогу, контролю, оцінки, звітності, санкцій.

Література

1. Організація ООН з харчування та сільського господарства (ФАО)]. Продовольча безпека. . URL: <https://www.fao.org/food-security-and-nutrition/uk/>
2. World Food Programme (WFP). Ukraine Food Security Report May 2022. . URL: <https://www.wfp.org/publications/ukraine-food-security-report-may-2022>
3. World Economic Forum (WEF). How is the war in Ukraine affecting global food insecurity? [Онлайн]. Доступно: <https://www.weforum.org/agenda/2022/06/war-ukraine-global-food-insecurity-rising/>
4. World Resources Institute (WRI)]. Ways to Support Food Security & the Climate in Ukraine. . URL: <https://www.wri.org/insights/ukraine-food-security-climate-change>
5. Our World in Data (OWID). How could the war in Ukraine impact global food supplies? . URL: <https://ourworldindata.org/ukraine-russia-food>
6. Kovalenko O. V., Kovalenko O. V., Kovalenko O. V., Kovalenko O. V. Innovative Development of Public Policy on Food Security in the Period of the Covid-19 Pandemia [Електронний ресурс] / O. V. Kovalenko, O. V. Kovalenko, O. V. Kovalenko, O. V. Kovalenko // ResearchGate. – 2021. . URL: https://www.researchgate.net/publication/356496384_Innovative_Development_of_Public_Policy_on_Food_Security_in_the_Period_of_the_Covid-19_Pandemia/fulltext/619e351ea597591f85724089/Innovative-Development-of-Publi.
7. Світовий банк. Україна: огляд економічної ситуації [Електронний ресурс] / Світовий банк. – Режим доступу: <https://www.worldbank.org/uk/country/ukraine/publication/ukraine-economic-update-spring-2020>. – [Дата звернення: 01.01.2021].
8. Державна служба статистики України. Статистичний збірник “Сільське господарство України” / Державна служба статистики України. – Київ : Державна служба статистики України, 2020. – 256 с.
9. Фонд миру. Індекс глобального миру 2021 [Електронний ресурс] / Фонд миру. – Режим доступу: <https://www.visionofhumanity.org/wp-content/uploads/2021/06/GPI-2021-web-1.pdf>. – [Дата звернення: 01.01.2021].
10. ООН. Індекс людського розвитку 2020 / ООН. – Нью-Йорк : ООН, 2020. – 388 с.
11. Європейське агентство навколишнього середовища. Індекс якості навколишнього середовища 2020 [Електронний ресурс] / Європейське агентство навколишнього середовища. – Режим доступу: <https://www.eea.europa.eu/publications/eea-report-04-2020>. – [Дата звернення: 01.01.2021].
12. ООН. Індекс глобальної інноваційності 2020 [Електронний ресурс] / ООН. – Режим доступу: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2020.pdf. – [Дата звернення: 01.01.2021].
13. ЮНЕСКО. Культурна різноманітність в Україні [Електронний ресурс] / ЮНЕСКО. – Режим доступу: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374527.locale=en>. – [Дата звернення: 01.01.2021].

14. How is the war in Ukraine affecting global food insecurity? / World Economic Forum. – Geneva : World Economic Forum, 2022. – 8 p.
15. An Overview of Public Policies to Support Innovation / OECD Publishing. – Paris : OECD Publishing, 2010. – 36 p.
16. Sytnyk H. P., Zubchuk O. A., Orel M. H. Conceptual understanding of the peculiarities of managing innovation-driven development of the state in the current conditions / H. P. Sytnyk, O. A. Zubchuk, M. H. Orel // *Science and Innovation*. – 2022. – Vol. 18. – No 2. – P. 3-15. URL: <https://doi.org/10.15407/scine18.02.003>.
17. Шишлюк В. Р., Самошкин В. П. Правове забезпечення продовольчої безпеки України: стан та перспективи / В. Р. Шишлюк, В. П. Самошкин // *Право і суспільство*. – 2020. – № 1. – С. 134-138.
18. Продовольча безпека України та те, що формують її рівень / *Економіка і суспільство*. – 2019. – № 20. – С. 27-33.
19. В Україні затвердять Стратегію продовольчої безпеки до 2030 року [Електронний ресурс] / ДЕРЖПРОДСПОЖИВСЛУЖБА. – 07 червня 2021 р. . URL: <https://dssu.gov.ua/news/ukrayina-zatverdit-strategiyu-prodovolchoyi-bezpeki-do-2030-roku>.
20. Україна та глобальна продовольча безпека в умовах війни [Електронний ресурс] / Національний інститут стратегічних досліджень. – 14.03.2022 р. . URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/strategichni-doslidzhennya/ukrayina-ta-globalna-prodovolcha-bezpeka-v-umovakh-viyni>.

References

1. Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO). *Prodovolcha bezpeka [Food security]*. Retrieved from <https://www.fao.org/food-security-and-nutrition/uk/> (Accessed on 01.01.2021).
2. World Food Programme (WFP). *Ukraine Food Security Report May 2022*. Retrieved from <https://www.wfp.org/publications/ukraine-food-security-report-may-2022> (Accessed on 01.01.2021).
3. World Economic Forum (WEF). *How is the war in Ukraine affecting global food insecurity?* Retrieved from <https://www.weforum.org/agenda/2022/06/war-ukraine-global-food-insecurity-rising/> (Accessed on 01.01.2021).
4. World Resources Institute (WRI). *Ways to Support Food Security & the Climate in Ukraine*. Retrieved from <https://www.wri.org/insights/ukraine-food-security-climate-change> (Accessed on 01.01.2021).
5. Our World in Data (OWID). *How could the war in Ukraine impact global food supplies?* Retrieved from <https://ourworldindata.org/ukraine-russia-food> (Accessed on 01.01.2021).
6. Kovalenko, O. V., Kovalenko, O. V., Kovalenko, O. V., & Kovalenko, O. V. (2021). *Innovative Development of Public Policy on Food Security in the Period of the Covid-19 Pandemia*. ResearchGate. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/356496384_Innovative_Development_of_Public_Policy_on_Food_Security_in_the_Period_of_the_Covid-19_Pandemia/fulltext/619e351ea597591f85724089/Innovative-Development-of-Publi (Accessed on 01.01.2021).
7. Svitoviy bank. *Ukraina: ohliad ekonomichnoi sytuatsii [World Bank. Ukraine: Economic Update] (2020)*. Retrieved from <https://www.worldbank.org/uk/country/ukraine/publication/ukraine-economic-update-spring-2020> (Accessed on 01.01.2021).
8. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. *Statystychnyi zbirnyk "Silskie hospodarstvo Ukrainy" [State Statistics Service of Ukraine. Statistical Collection "Agriculture of Ukraine"] (2020)*. Kyiv: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [Kyiv: State Statistics Service of Ukraine].
9. Fond myru. *Indeks hlobalnoho myru 2021 [Peace Fund. Global Peace Index 2021] (2021)*. Retrieved from <https://www.visionofhumanity.org/wp-content/uploads/2021/06/GPI-2021-web-1.pdf> (Accessed on 01.01.2021).
10. OON. *Indeks liudskoho rozvytku 2020 [UN. Human Development Index 2020] (2020)*. New York: OON [New York: UN].
11. Yevropeiske ahentstvo navkolynshnoho seredovyscha. *Indeks yakosti navkolynshnoho seredovyscha 2020 [European Environment Agency. Environmental Quality Index 2020] (2020)*. Retrieved from <https://www.eea.europa.eu/publications/eea-report-04-2020> (Accessed on 01.01.2021).
12. OON. *Indeks hlobalnoi innovatsiinosti 2020 [UN. Global Innovation Index 2020] (2020)*. Retrieved from https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2020.pdf (Accessed on 01.01.2021).
13. IUNESKO. *Kulturna riznomanitnist v Ukraini [UNESCO. Cultural Diversity in Ukraine] (2020)*. Retrieved from <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374527.locale=en> (Accessed on 01.01.2021).
14. *How is the war in Ukraine affecting global food insecurity?* (2022). Geneva: World Economic Forum.
15. *An Overview of Public Policies to Support Innovation* (2010). Paris: OECD Publishing.
16. Sytnyk, H. P., Zubchuk, O. A., & Orel, M. H. (2022). *Conceptual understanding of the peculiarities of managing innovation-driven development of the state in the current conditions*. *Science and Innovation*, 18(2), 3-15. <https://doi.org/10.15407/scine18.02.003>
17. Shyshliuk, V. R., & Samoshkyn, V. P. (2020). *Pravove zabezpechennia prodovolchoi bezpeky Ukrainy: stan ta perspektyvy [Legal support of food security of Ukraine: state and prospects]*. *Pravo i suspilstvo [Law and Society]*, (1), 134-138.
18. *Prodovolcha bezpeka Ukrainy ta y, shcho formuiut yii riven [Food security of Ukraine and the factors that shape its level]*. (2019). *Ekonomika i suspilstvo [Economy and Society]*, (20), 27-33.
19. *V Ukraini zatverdyat Stratehiu prodovolchoi bezpeky do 2030 roku [Ukraine will approve the Food Security Strategy until 2030]*. (2021, June 7). *Derzhprodspozhyvsluzhba [State Consumer Service]*. <https://dssu.gov.ua/news/ukrayina-zatverdit-strategiyu-prodovolchoyi-bezpeki-do-2030-roku>
20. *Ukraina ta hlobalna prodovolcha bezpeka v umovakh viiny [Ukraine and global food security in the conditions of war]*. (2022, March 14). *Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen [National Institute of Strategic Studies]*. <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/strategichni-doslidzhennya/ukrayina-ta-globalna-prodovolcha-bezpeka-v-umovakh-viyni>